

Wel heb ik ooit!

Als iemand zegt dat hij de afwas 'wel' doet, doet hij die dan met plezier of juist niet? Het ligt er maar aan hoe je *wel* uitspreekt. Over de vele betekenissen van een klein woordje.

IRENE DE POUS

Het woordje *wel* is sinds onze kindertijd een trouwe metgezel. In deze vroege jaren heeft het zich in ons brein genesteld als tegenstelling van *niet*. Een ideaal woordje om tegenspraak te oefenen en klasgenootjes te ontmaskeren. 'Je hebt dat dropje wél gepakt.' 'Nietes.' 'Welles.'

'Wedden dat jij die boom niet in durft?' 'Echt wel!'

Wel is hier de hoeder van een overzichtelijke wereld. Een wereld van tweedelingen, van zwart-wit en dus ook wel-niet.

De oorspronkelijke betekenis van *wel* is 'goed'. Ook dan suggereert het een tegenstelling. In het dagelijks taalgebruik komen we deze betekenis nog slechts tegen in enkele uitdrukkingen, zoals *wel thuis* en *welgerusten*. En natuurlijk in samenstellingen. Denk aan *weldoorvoed*, *welbespraakt* en *welgebouwd*. Voor het overige doet het gebruik van *wel* in deze betekenis inmiddels archaïsch aan ("Moge het je wel bekomen").

KONING

Het positieve duidelijk-tegenovergestelde-van-*niet-wel* is voor mensen die Nederlands leren de primaire betekenis van het woordje *wel*. En waarschijnlijk voor iedereen die je het spontaan op straat zou vragen. Maar in ons dagelijks taalgebruik kun je veel meer met *wel* – wat dan weer een crime kan zijn voor mensen die de taal leren. Want veel vaker dan *niet* roept *wel* juist een wereld op van grijstinten en onzekerheden.

Zo is *wel* een koning in het uitnodigen tot subtekst: dat wat niet wordt uitgesproken, maar geraden moet worden door de toehoorder. De toehoorder heeft dan als enige hulpmiddelen de context, intonatie, kennis van het karakter van de spreker en de geschiedenis die je samen hebt. Neem de zin: 'Ik doe de afwas wel.' Dit kan een irritant grootmoedigheds-*wel* zijn ('want als ik het jou vraag krijgen we weer ruzie en daar heb ik geen zin in, dus ik zal wel weer de wijste zijn').

Maar het kan ook een ontfermend ik-hou-zoveel-van-je-*wel* zijn ('want jij hebt al zoveel aan je hoofd en de afwas is wel het minste dat ik even voor je kan doen om je leven lichter te maken').

Of een berekenend *wel* ('maar dan moet jij met een andere huishoudelijke taak over de brug komen die even vervelend is').

GRAPPIGE VARIANT

Er is het gelijkhebbende *wel*: 'Ik dacht wel dat je me om hulp zou vragen.' Als je *wel* weghaalt uit de zin, bekent de spreker juist zijn ongelijk: 'Ik dacht dat je me om hulp zou vragen (maar blijkbaar was het niet nodig).' En er is het grootheids-*wel*: 'Ik heb je wel honderd keer gebeld.' En: 'Ik kan wel een gat in de lucht springen.' Hoewel deze zinnen ook zonder *wel* kunnen, zet *wel* het net even dikker aan.

Illustratie: Hein de Kort

Naast aanzetten wil zo'n *wel* soms ontzag uitlokken. Vergelijk 'Het zeewater kan tot vier meter stijgen' met 'Het zeewater kan tot wel vier meter stijgen.' *Wel* geeft hier een aanwijzing voor hoe je dit feit moet interpreteren ('vier meter, dat is dus héél véél').

Een grappige variant van dit grootheids-*wel* vinden we ook terug in de samenstelling *welnee*. Dat is heel erg nee, met behulp van *wel*. Andersom betekent *welja* dan weer niet 'heel erg ja'.

Wel kan de besproken werkelijkheid in twijfel trekken: 'Hou je wel van me?' Met een zin als 'Dat kan hij nou wel zeggen' bedoelt de spreker dat de waarde van het gezegde verwaarloosbaar is. Onzekerheid is er ook bij het *wel* dat hoop of een vermoeden uitdrukt: 'Hij zal morgen wel bellen' of 'Je zult wel blij zijn.' En ook bij ongeloof: 'Heb je wel gehoord van de aanslag?'

Zo ontdoet *wel* de werkelijkheid van zwart-witdenken door nuances aan te brengen: 'Ik hou wel van schaatsen (terwijl ik verder aan alle sporten een hekel heb).' En: 'Het stinkt hier wel (maar voor het overige is het een gezellig en knus vakantiehuysje).'

'HET GAAT WEL'

Helemaal sterk: in het grijze gebied tussen de uitersten *wel* en *niet* kan *wel* soms verdacht dicht tegen *niet* aan kruipen. Als je je bezoek vraagt hoe het eten bevalt, en de gast zegt: 'Het is wel lekker', dan zou ik me toch achter de oren krabben over het gerecht. Hetzelfde geldt voor een zin als: 'Het gaat wel.' Dan moet er gauw een biertje besteld worden om te kletsen over wat er scheelt.

Het is dit zogeheten 'modale gebruik' van *wel* dat het – samen met andere kleine woordjes, zoals *maar*, *nou* en *ook* – zo interessant maakt. Deze modale partikels kun je ook vaak weglaten zonder dat de zin ongrammaticaal wordt ('Het is lekker'), maar die krijgt wel een heel andere emotie of intentie. Wat in elke situatie precies die emotie of intentie is, kan stof voor eindeloos fantaseren zijn.